

Gerhard Benecke: Germany in The Thirty Years War. Documents of Modern History. London, Edward Arnold, 1978. 108 s., paperback. £ 2.25, hardcover £ 7.50.

Formålet med ovennævnte kildesamling er ifølge udgiveren at henlede opmærksomheden på de generelle krisefænomener, der opstod som en naturlig følge af Trediveårskrigen i Tyskland. Første afsnit består af kilder til den politiske udvikling, hvor allianceforholdene følges fra den Augsburgske religionsfred til den Westfalske fred. Den økonomiske udvikling og de militære kontributionssystemer er emnet for næste afsnit, som udgiveren indleder med – lidt flot – at hævde, at krigen ikke havde afgørende betydning for den inflatoriske udvikling under »Kipper- og Wippertiden«. Diskussionen om Trediveårskrigen generelle virkninger på den tyske økonomi er repræsenteret ved et uddrag af Gustav Freitags, *Bilder aus der deutschen Vergangenheit* (II), det efterhånden klassiske bidrag til »katastrofeteorien«. Som eksempel på de militære kontributionssystemer er medtaget en aftale mellem Tilly og Grev Simon VII af Lippe, hvilket er uheldigt, da det netop ikke var Tilly men Wallenstein, der introducerede det afgørende nye princip om at lade krigen »føde sig selv«. Denne og andre skævheder kunne måske være undgået, hvis udgiveren havde haft kendskab til Uppsala-projektet omkring svensk krigsfinansiering – et pionerarbejde, der er uundværligt for forståelsen af krigsfinansieringens mekanik. Hovedafsnittet i kildesamlingen søger at belyse krigen virkninger på de forskellige samfundsgrupper. Den generelle tendens synes her at have været, at krigen først og fremmest gik ud over den laveste del af landbefolkningen, der ofte var værgeløse ofre for soldaternes vilkårlige plyndringer og røveri. Bybefolkningen – især det rige borgerskab – klarede sig trods de lokale brandskatter og kontributioner noget bedre. I et sidste afsnit behandles under temaet »Rulers and Diplomats« de politiske følger af Trediveårskrigen – en side, som udgiveren åbenbart ikke har haft større interesse for. Slaget ved Lutter am Barenberg er for eksempel repræsenteret ved et kort uddrag af Tillys brev til infantinden i Bruxelles, hvilket giver et helt utilstrækkeligt grundlag for en kritisk vurdering af væsentlige problemer omkring slaget. Udgiveren har da heller ikke anden kommentar til kilden end den banale og intetsigende påstand, at krigen »made fools of many grand nobles and territorial rulers« (s. 59). Det svageste afsnit af kildesamlingen er derfor det afsluttende kapitel, der på mange måder virker som en meningsløs illustration til det faktiske begivenhedsforløb.

Sammenfattende må det siges, at forsøget på at dække alle aspekter af emnet på 100 sider på forhånd skal mislykkes. Som kildesamlingen nu fremstår, giver de medtagne kilder ofte kun en ufuldstændig basis for en kritisk bedømmelse af krigen virkninger på det tyske samfund.

Henrik Møller

Miroslav Hroch: Handel und Politik im Ostseeraum während des dreissigjährigen Krieges. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica: Monographia XLIV. Prag, Univerzita Karlova 1976. – 159 s.; Kčs 20.

Docent Hrochs anliggende med denne bog (som trods årsangivelsen først er indgået til redaktionen sent i 1978) er at give et nærbillede af en akut krisesituation – her 1628–32 – med henblik på en placering af 'feudalismens krise' i 1600-tallet. Bogen bevæger sig derfor fra en detailleret og ofte indtrængende analyse af disse kriseår over makroanalyse af trediveårskrigen virkninger for handels- og produktionsforhold til teoretiske overvejelser over handelskapitalismens funktioner og effekter i forbindelserne mellem Vest- og Østeuropa i overgangsfaserne fra 'feudalisme' til 'kapitalisme'. Man kan undertiden have